

Hukuk Fakültesi Dergisi
Ankara Hacı Bayram Veli University
Faculty of Law Review

ISSN: 2651-4141 e-ISSN: 2667-4068
Cilt / Volume XXVII Temmuz / July 2023 Sayı / No. 3

**KADININ ÜREME VE KENDİ GELECEĞİNİ BELİRLEME HAKKI
ÇERÇEVESİNDE GEBELİĞİN SONLANDIRILMASINDA YASAL
SÜRELERİN BAŞLANGICI**

BEGINNING OF LEGAL LIMITS FOR TERMINATION OF
PREGNANCY WITHIN THE FRAMEWORK OF WOMEN'S
REPRODUCTIVE FREEDOM AND RIGHT TO SELF-DETERMINATION

Melike ŞENTÜRK TUR*

ÖZET

[10.34246/ahbvuhfd.1209839](https://doi.org/10.34246/ahbvuhfd.1209839)

Türk Hukuku'nda gebeliğin sonlandırılması bakımından yasal sürelerin sona erdiği zamana mevzuatta yer verilmekte ancak bu sürelerin hangi andan itibaren işlemeye başlayacağı belirtilmemektedir. Başlangıç anı belirsiz olan sürenin bitiş zamanı da doğru hesaplanmadığından, bu durum mevzuatta yer alan sürelerin sona erdiği zamanın belirsiz olmasına yol açmaktadır. Bu belirsizlik, mevzuatta yer alan "gebelik süresi" ifadesinden kaynaklanmaktadır. Gebelik süresi, farklı disiplinlerde farklı başlangıç anı esas alınarak hesaplanmakta olduğundan, gebelik süresinin hesabında hangi gebelik hesaplama yönteminin esas alınacağına madde metninde açıkça yer alması, sürelerin doğru hesaplanması bakımından önem arz etmektedir. Çalışmamızda Türk hukukundaki mevcut yasal durum, gebeliğin başlangıç anını ve gebelik süresinin hesabında hukuken kabul edilen yöntemi açıkça düzenleyen Alman Ceza Kanunu hükümleri çerçevesinde karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Ayrıca kural olarak yasal süreler içerisinde, hukuka uygun bir şekilde gebeliğin sonlandırılmasına cevaz veren Türk ve Alman ceza hukuku bakımından mevcut yasal durum ve bunun bireyin üreme özgürlüğüne ve kendi geleceğini belirleme hakkına etkisini yasal süreler bağlamında tartışılmıştır. Gebeliğin sonlandırılmasında, kadının embriyoyu rahminde taşıyan birey olarak kendi bedeni ve geleceği hakkında karar vermesi, yasal sınırlar içerisinde

* **Dr. Öğr. Görevlisi**, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı /İSTANBUL, e-posta: melikesntrk@hotmail.com
ORCID: 0000-0003-0646-6832 **DOI:** 10.34246/ahbvuhfd.1209839

* **İntihal / Plagiarism:** Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. / This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

olmak ve yasal sınırların belirlilik ilkesine uygun düzenlenmesi kaydıyla mümkün olacaktır. Bu durum kadının üreme hakkının teminiyle doğrudan bağlantılıdır.

Anahtar Kelimeler: Gebeliğin sonlandırılması, Gebelik süresi hesaplama, Belirlilik ilkesi, Embriyo, Üreme özgürlüğü

ABSTRACT

The legal period of time during which a pregnancy may be terminated is specified in Turkish law, but it is not clearly indicated when this time span will commence to run. This issue raises doubts concerning the end times of the periods in the law since it is impossible to accurately determine the end time of a period whose starting moment is *recondite*. This uncertainty stems from the term “duration of pregnancy” in the legislation. Since the “duration of pregnancy” is calculated on the basis of different starting times in different disciplines, it is important to clearly specify in the text of the article which calculation method will be taken as a basis while determining the “duration of pregnancy”. In this study, the current legal situation in Turkish law has been comparatively examined within the framework of the provisions of the German Criminal Code, which clearly regulates the legally accepted method in calculating the onset of pregnancy and the pregnancy period. In addition, the current legal situation in terms of Turkish and German criminal law, which allows the termination of pregnancy under certain circumstances in accordance with the law, within legal periods as a rule, and its effect on the individual’s reproductive freedom and the right to self-determination are discussed in the context of legal periods. In the termination of pregnancy, it will be possible for the woman to make a decision about her own body and future as an individual carrying the embryo in her womb, provided that it is within the legal framework and that these legal limits are arranged in accordance with the principle of legal certainty. This situation is directly related to the assurance of the reproductive right of women.

Keywords: Termination of pregnancy, Duration of pregnancy, The principle of legal certainty, Embryo, Reproductive freedom

EXTENDED ABSTRACT

The purpose of this study is to determine whether the regulations in Turkish law regarding termination of pregnancy are of a sort to safeguard a women’s right to reproductive freedom and self-determination, given the legal time limit in the legislation. In the legislative regulations as to the termination of pregnancy, the legislator enacts a legal time limit for the termination of pregnancy (as a rule), yet the legislation only specifies the week of pregnancy at which the statutory periods end, and but it is not clearly indicated when this time period will commence to run. This issue raises doubts concerning the end times of the periods in the law since it is impossible to accurately determine the end time of a period whose starting moment is *recondite*. In practice, calculation of the periods in termination of pregnancy is

also left to the medical practitioners due to the lack of explicit and comprehensive legislative regulation on the matter. Since law and medicine utilize distinct methods to calculate the period of pregnancy, it is crucial to avoid assessing the periods as per multiple criteria. For this reason, this study addresses the issue of which calculation technique will be utilized to determine the starting time of legal periods.

In the termination of pregnancy, it will be possible for the woman to make a decision about her own body and future as an individual carrying the embryo in her womb, provided that it is within the legal framework and that these legal limits are arranged in accordance with the principle of legal certainty. This situation is directly related to the assurance of the reproductive right of women. In light of this, the individual’s right to self-determination in reproduction has been evaluated in the context of international conventions with respect to the human rights. As a consequence, it is discussed that the state not only has a negative obligation to not interfere with the individual’s reproductive health, but a positive obligation to ensure the individual’s right to reproduction, therefore the state must provide the necessary opportunities and amenities for individuals when they choose to use their reproductive rights. Termination of pregnancy at the request of a woman should also be considered within the scope of her right as a free individual to take her own decision concerning her body (thus, her right to self-determination); in this context, the legal arrangements should be clearly guaranteed by law, exempt from all kinds of doubts, vague concepts, and in a way that will not expose the individual to any form of pressure or discrimination.

To this end, first of all, the methods for calculating the duration of pregnancy are ascertained: Accordingly, the duration of pregnancy can be calculated from the moment of conception (*post conceptionem, p.c.*) or from the first day of the last menstruation (cycle) (*post menstruationem, p.m.*). The law does not explicitly specify which pregnancy calculation method (*p.m.* or *p.c.*) will be applied in terms of the beginning of the pregnancy period; therefore, it is according to the calculation method accepted in practice by medical practitioners and, hence, in the medical literature that the period is estimated starting from the date of the last menstrual period (*p.m.*). When the pregnancy period is determined in this manner, the woman will not have benefitted from the two weeks of the legal period guaranteed to her for the termination of pregnancy since the average two-week period in which fertilization has not yet started is included in the calculation of the pregnancy period. This means that termination of pregnancy at the request of the woman is only possible within 8 weeks after conception in Turkish law. In this context, the provisions of the German Penal Code, which clearly regulates the legally accepted starting time of pregnancy and the method in calculating the pregnancy period, is discussed in order to shed light on the aforementioned issues addressed by this study.

It is determined that this circumstance violates the concept of legality in the framework of the legal certainty principle given that it is impossible to precisely calculate the legal limits in the current situation. In order to remove any possible ambiguities in the

practice, the text of the article should explicitly specify that the technique based on the time criterion of "from fertilization" will be taken as the sole calculation method. Additionally, the article's phrasing ought to describe the beginning of pregnancy period (Nidation), as it does in the German Penal Code, and the text should make it clear at what point an act is regarded to be a pregnancy termination.

GİRİŞ

Gebeliğin sonlandırılmasına ilişkin mevzuattaki düzenlemeler değerlendirildiğinde; kanun koyucu her ne kadar gebeliğin sonlandırılması bakımından (kural olarak) yasal süre sınırı öngörmekte ise de mevzuatta sadece sürelerin sona erdiği gebelik haftası belirtilmiş olup bu sürelerin hangi andan itibaren başladığına dair bir düzenleme bulunmamaktadır. Yasal sürelerin başlangıç zamanı konusundaki belirsizlik, sürelerin bitiş zamanının da belirsiz olmasına yol açmakta ve bu durum gebeliğin sonlandırılması bakımından belirtilen yasal sürelerin de doğru hesaplanamaması sonucunu doğurmaktadır.

Konuya ilişkin açık ve detaylı bir kanuni düzenleme yapılmaması sebebiyle, uygulamada gebeliğin sonlandırılmasında sürelerin hesaplanması tıp uygulayıcılarına bırakılmaktadır. Bu noktada hukuk ve tıp bilimleri gebelik süresi hesaplamada farklı yöntemler esas aldığı için, sürelerin farklı kriterlere göre hesaplanması mevzu bahis olup, bu durum yasal belirsizliğin de bir sonucu olarak hak ihlaline yol açmaktadır.

Çalışmamızda mevcut durum Türk ve Alman ceza hukuku kapsamında karşılaştırmalı olarak ele alınacak, Türk hukukunda gebeliğin sonlandırılması süreleri ve sürelerin hangi andan itibaren başlayacağı hususundaki belirsizlik Türk Ceza Kanunu Tasarısı şekillenirken model alınan Alman Ceza Kanunu'ndaki düzenleme ışığında tartışılacak, daha açık ve detaylı bir norm gerekliliği ortaya konarak, yeni bir düzenlemeye ihtiyaç olup olmadığı üzerinde durulacaktır.

I. BİREYİN ÜREME HAKKI VE DEVLETİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Gebeliğin sonlandırılması, ahlaki ve hukuki statüsü hala tartışılmakta olan embriyonun yaşam hakkı ile kadının üreme ve kendi geleceğini belirleme hakkı kapsamında bir hak çatışması yaratmaktadır. Bu çatışmada, embriyonun canlılığının devam edip etmeyeceği yönündeki kararın, belli şartların mevcudiyeti halinde ve yasal süreler içerisinde, onu fiilen rahminde taşıyan

kadına bırakılması, kadının iradesine üstünlük tanındığı anlamına gelmektedir. Ancak Huxley'in 1932'de yayımlanan "Cesur Yeni Dünya" adlı eserinde tasvir edilen; aile, gebelik ve annelik hakkındaki geleneksel kabullerin yıkılıp yapay rahmin geliştirildiği ihtimalde, kadın ve embriyonun aynı bedendeki zorunlu birlikteliğinin ortadan kalktığı teknik ve tıbbi olanaklar oluştuğunda bu hak çatışması nedeniyle tartışılan mesele sona erecektir. Kadının ve doğmamış hayat olarak nitelendirilen embriyonun simbiyotik bağı var olduğu sürece ise bu tartışma devam edecektir.

Bireyin kendi geleceğini belirleme hakkı, bireyin kimliğini geliştirmesinin merkezi bir görünümü olup aynı zamanda liberal toplumlardaki kabule göre; yaşamına temas eden menfaatler hususunda kendisi için en iyi ve doğruyu bilecek olanın birey olduğu anlamına gelmektedir.¹ Üreme otonomisi ya da bu konuda kişinin geleceğini belirleme hakkı dar anlamda herkese tanınan, çocuk sahibi olup olmama, çocuk sahibi olmak arzu ediliyorsa bunun zamanı ve sayısı hususunda bireyin kendisinin karar vermesi bakımından özgür olduğu bir haktır ve kişinin üremeye dair kararı, kişilik haklarından olup kişiye sıkı sıkıya bağlıdır.² Bu sebeple üreme konusunda karar verecek olan ancak kişinin kendisi olabilir.

Üreme otonomisi ve kişinin geleceğini belirleme hakkı, evvela gebelikten korunma yöntemlerinden faydalanma, gebelik oluşması halinde bunun güvenli ve gerekli sürede sona erdirilmesi hakkı olarak ileri sürülmüş, zaman içinde kişinin üremeye zorlanmaması ve istenmeyen gebeliklerin önlenmesi imkânının elde edilmesinin yanı sıra, ayrıca günümüzde embriyonun dölleneninde yardımcı yöntemlerin uygulanmasını talep etme hakkını da aşan bir hale gelmiştir.³

Bireyin üreme konusunda kendi geleceğini belirleme hakkını evvela insan hakları boyutunda değerlendirmek gerekmektedir. Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (ICCPR) 17. maddesinde, kişinin özel hayatına ve ailesine yönelen keyfî veya hukuka aykırı müdahalelere karşı korunmasının yanı sıra, 23. maddesinde evlenme ve aile kurma

¹ Beier Katharina/Wiesemann Claudia, "Reproduktive Autonomie in der liberalen Demokratie: Eine ethische Analyse", Claudia Wiesemann/Alfred Simon (ed.), *Patientenautonomie*, Mentis, 2013, s. 206.

² Andrea Büchler, "Reproduktive Autonomie und Selbstbestimmung. Dimensionen, Umfang und Grenzen an den Anfängen menschlichen Lebens", *Zeitschrift für Schweizerisches Recht (ZSR)*, 135, 2016, s. 355.

³ Büchler, s. 357.

hakkına sahip olması güvence altına alınmıştır. Aynı şekilde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesi uyarınca herkes özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.⁴ Kadın haklarının uluslararası anayasası olarak kabul edilen Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) de üreme hakkını ele alış yönünden önem arz eder; Sözleşmenin 16/1-e maddesi uyarınca kadınların çocuk sayısına ve çocukların ne zaman dünyaya geleceklerine serbestçe karar verme hakkı olduğu ve bu hakları kullanabilmeleri için bilgi, eğitim ve diğer vasıtalarla yararlanmada kadınlara eşit haklar sağlanacağı teminat altına alınmıştır. Sözleşmenin 12. maddesi taraf devletlerin, kadının erkekle eşit şekilde aile planlaması dahil sağlık hizmetlerinden faydalanmasına yönelik tedbir alma, ayrıca kadına gebelik konusunda (lohusalık ve doğum sonrası da dahil olmak üzere) uygun ve gerekli hizmeti sağlamak yükümlülüğü altında olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (ICESCR) 12. maddesi de sağlık hakkını düzenleyerek; sözleşmeye taraf devletlerin, herkese, ulaşılabilecek en yüksek fiziksel ve zihinsel sağlık standardından yararlanma hakkını tanıması ve bu hakkın kullanılması için gerekli önlemleri alması gerektiğini vurgulamaktadır.

Üreme otonomisi bakımından bunun açık bir biçimde insan hakkı olarak tanımlanması, 1968 yılında Tahran İnsan Hakları Konferansı'nın sonuç belgesinde karşımıza çıkmaktadır. Buna göre: "Çiftlerin özgürce ve sorumluluğunu bilerek çocuklarının sayısı ve doğum aralığına karar vermeleri temel insan hakkıdır."⁵ Bu sonuç belgesiyle üreme otonomisinin temel insan hakkı olduğu kabul edilmiştir. 1994 yılında Kahire'de gerçekleşen Birleşmiş Milletler Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nda alınan kararların da bu hususta önemli bir yeri vardır;⁶ çünkü bu konferansla birlikte bir

⁴ AİHM kararında açıkça vurgulandığı üzere, sözleşmede teminat altına alınan özel hayat geniş bir kavram olup, bireylerin ebeveyn olma veya olmama yönündeki kararlarına saygı duyulması hakkını da kapsamaktadır, Evans/ Birleşik Krallık, B. No: 6339/05, 07/03/2006, § 57.

⁵ United Nations, Final Act of the International Conference on Human Rights, Teheran, 22 April to 13 May 1968, U.N. Doc. A/CONF. 32/41, <http://legal.un.org/avl/pdf/ha/fatchr/Final_Act_of_TehranConf.pdf>, Erişim Tarihi 15 Eylül 2022, Resolution XVIII s. 14.

⁶ Konferansın neticesinde katılımcı ülkelerde uygulanması amacıyla 15 temel prensip kabul edilmiş, bunlardan 8. Prensip kapsamında; Tahran İnsan Hakları Konferansı'nda belirlendiği üzere, çiftlerin (ve bireylerin) özgürce ve sorumluluğunu bilerek çocuklarının sayısına ve doğum aralığına karar vermelerinin temel insan hakkı olduğu tekrar edilmiş; ayrıca buna yönelik bilgi edinme, eğitim ve imkâna sahip olma haklarının bulunduğu kayıt altına alınmıştır. Detaylı bilgi için bkz. United Nations Population Fund, Programme of Action of the International Conference on Population Development Cairo, 5–13 September 1994,

paradigma değişimi karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel nüfus politikalarından üreme haklarına ve kadınların sağlığına yönelik konferansta, uluslararası konferansın nüfus ve gelişim eylem planında⁷ ayrıca ardından 1995 yılında Pekin'de gerçekleşen Deklarasyon ve Eylem Platformunda⁸ paralel şekilde üreme sağlığı tanımlanmıştır. Buna göre: Üreme sağlığı; fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik hali olup yalnızca üreme sistemi, fonksiyonu ve işleyişiyle ilgili tüm hususlarda hastalık veya maluliyet halinin yokluğundan ibaret değildir. Bu sebeple üreme sağlığı, insanların tatmin edici ve güvenli bir cinsel hayata sahip olmalarının yanı sıra üreme ehliyetine ve üremeyi gerçekleştirip gerçekleştirilmeme, üremenin zamanına ve sıklığına karar verme özgürlüğüne sahip olmalarını da içerir. Görüldüğü üzere üreme sağlığı kapsamında her bir birey çocuk sahibi olmayı istememe, yani üreme hakkını kullanmayı tercih etmeme hakkına da sahiptir. Üreme sağlığının temin edilmesi için her türlü ayrımcılıktan uzak şekilde, devletin üreme sağlığını ve bununla birlikte üreme haklarını temin etme yükümlülüğü vardır. Buna göre, üreme sağlığı ve bireyin üreme hakkı kapsamında sayılan kişilerin üreme ve ürememe haklarını kullanmaları bakımından, devletin bireye müdahale etmemesi yönüyle devlete negatif bir yükümlülük yüklendiği, ayrıca üreme hakkının temini için devletin pozitif yükümlülüğü de olduğu, kişiler üreme haklarını kullanma yönünde tercihte bulduklarında onlara gerekli imkân ve hizmetlerin temin edilmesi gerektiği sonucuna varılmaktadır. Kadının isteği üzerine gebeliğinin sonlandırılması da onun özgür bir birey olarak kendi bedeni üzerinde karar verme hakkı (böylelikle kendi geleceğini belirleme hakkı) kapsamında değerlendirilmeli; bu bağlamda hakkını kullanabilmesi için gerekli yasal düzenlemeler her türlü kuşkudan, belirsiz kavramlardan uzak, baskı veya ayrımcılığa maruz bırakmayacak şekilde, yasayla açıkça teminat altına alınmalıdır.

Bu kapsamda, kural olarak yasal süreler içerisinde, hukuka uygun bir şekilde gebeliğin sonlandırılmasına cevaz veren Türk ve Alman ceza

20th Anniversary Edition, <https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/programme_of_action_Web%20ENGLISH.pdf>, Erişim Tarihi 1 Kasım 2022.

⁷ United Nations Population Fund, Programme of Action of the International Conference on Population Development Cairo, 5–13 September 1994, 20th Anniversary Edition, <https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/programme_of_action_Web%20ENGLISH.pdf>, Erişim Tarihi 1 Kasım 2022, Ch. VII, Art. 7.2.

⁸ United Nations, Beijing Declaration and Platform for Action, Report of the Fourth World Conference on Women, Beijing China, 4-15 September 1995, <https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf>, Erişim Tarihi 1 Kasım 2022, Annex II, Ch. IV, Art. 94.

hukukundaki mevcut yasal durumu ve bunun bireyin üreme ve kendi geleceğini belirleme hakkına etkisini yasal süreler bağlamında tartışmadan önce gebelik süresi hesaplama yöntemlerine değinmek gerekmektedir.

II. GEBELİK SÜRESİ HESAPLAMA YÖNTEMLERİ

Üreme çağındaki kadınlarda ortalama 28 günde bir gerçekleşen âdet döngüsünde (menstrüel siklus) âdet kanamasının ilk günü bu döngünün başlangıcı olarak kabul edilir.⁹ Ortalama 28 günlük bu sürenin ilk yarısında yumurtalıklardan birinde bir yumurta hücresi olgunlaşır. Yeterli olgunluğa eriştiğinde, 14. siklus günü civarında, hormonların etkisiyle olgunlaşan folikül yumurta hücresini serbest bırakır ve bu hal ovulasyon (yumurtlama) olarak adlandırılır.¹⁰ Ovulasyon (ortalama, genelde) siklus ortasında gerçekleştiikten sonra serbest kalan yumurta hücresi, sperm hücresiyle birleştiğinde¹¹ dölleme tamamlanır. Dölleme yaklaşık olarak 24 saat sürmekte olup anlık bir olay değil, bir süreçtir.¹² Buna göre dölleme yaklaşık olarak son âdet başlangıcından 14 gün sonra gerçekleşir.¹³

Döllemeyi takip eden 6-7 gün içinde döllemiş yumurta hücresi (embriyo) fallop tüpünden (yumurta kanalı) geçerek uterus (rahim) boşluğuna ulaşır.¹⁴ Bu süreçte evvela hala bölünmekte olan döllemiş yumurta hücresi ilk 3 gün fallop tüpünde (yumurta kanalında) kalır ve morula evresine kadar bölünmeye devam eder.¹⁵ Bu gelişim evresinde görünüş olarak duta benzeten hücre topu, morula olarak adlandırılmakta olup zona pellusida¹⁶ adı verilen bir

tabaka ile çevrelenmektedir.¹⁷ Sonraki süreçte morula uterusu girer ve burada serbest hareket eder. Bu evrede morula blastosist olarak adlandırılan bir yapıya dönüşür.¹⁸ Blastosist yaklaşık 2 gün uterus (rahim) boşluğunda serbest şekilde kalmaya devam eder.¹⁹ Bu evrede asıl embriyoyu oluşturan tabaka olan iç hücre kitlesi (ilkel embriyoblast) ile embriyonun beslenmesinden sorumlu olacak trofoblast adı verilen dış hücre kitlesi farklılaşmaya başlar.²⁰ Zona pellusida giderek inceler ve çözülür, sonrasında, gelişimin yaklaşık 5. ila 6. günleri arasında, bu zamana kadar serbest hareket eden ve zona pellusidadan kurtulan (hatching) blastosist ilk kez rahim iç tabakasıyla (endometrium, rahim içindeki doku) temas eder ve ona yapışır.²¹ Nidasyonun bu fazında yavaş yavaş embriyonun yerleşme evresi başlar, bu blastosistin endometriuma girdiği süreçtir.²² Sonrasında nidasyonun tamamlanması için bir zaman penceresi söz konusudur. Doktrinde bunun en erken döllemeden itibaren 12. günde²³ ve en geç yaklaşık 16. günde²⁴ gerçekleştiği tahmin edilmektedir. Bu yüzden istatistiksel ortalama olarak nidasyonun döllemeden sonraki 14. günde tamamlandığı kabul edilir.²⁵ Bu nidasyonun tamamlandığı, özetle embriyonun kadının rahmine tamamıyla yerleştiği anlamına gelir. Döllemenin

(zar), bkz. Zuhâl Çankırı, “Embriyolojik Terimler”, Murat Akkuş (ed.), *Sağlık & Bilim 2022: Genel Embriyoloji-1*, Efeakademi Yayınları, 2022, s. 15.

¹⁷ Miyase Erdoğan/Elvan Şahin/Seher Dinçel, “Embriyo İmplantasyonunun Moleküler Mekanizması” *Journal of Human Rhythm*, 5(4), 2019, s. 313.

¹⁸ Johannes W. Rohen/Elke Lütjen-Drecoll, *Funktionelle Embryologie. Die Entwicklung der Funktionssysteme des menschlichen Organismus, mit 9 Tabellen*, 4. überarb. u. erw. Aufl. ed., Schattauer Verlag 2012, s. 27; Susanne Schulze, *Kurzlehrbuch Embryologie: Kurzlehrbuch zum Gegenstandskatalog; mit 18 Tabellen*, Urban&Fischer Verlag 2006, s. 34; Ulrich Drews, *Taschenatlas der Embryologie*, 2. unveränd. Aufl. ed., Thieme 2006, s. 52.

¹⁹ Koester, s. 16.

²⁰ Drews, s. 60; Koester, s. 16.

²¹ Erdoğan/Şahin/Dinçel, s. 313; Moore/Persaud, s. 47; Rohen/Lütjen-Drecoll, s. 17 vd.; Willibald Pschyrembel, *Klinisches Wörterbuch*, <<https://www.pschyrembel.de/nidation/K0F7M/doc/>>, Erişim Tarihi 9 Ekim 2022, Stichwort “Nidation”; Blastosistin endometriumla ilk kez en erken 7. gelişim gününde temas edebileceği yönünde bkz. Koester, s. 16.

²² Kaiser, ESchG, A II Rn. 40 vd.; Koester, s. 16.

²³ Koester, s. 16; Pschyrembel, <<https://www.pschyrembel.de/nidation/K0F7M/doc/>>, Erişim Tarihi 9 Ekim 2022, Stichwort “Nidation”.

²⁴ Christoph Viebahn, “Eine Skizze der embryonalen Frühentwicklung des Menschen”, G. Damschen & D. Schönecker (Hrsg.), *Der moralische Status menschlicher Embryonen. Pro und contra Spezies-, Kontinuums-, Identitäts- und Potentialitätsargument*, 2011, s. 273.

²⁵ Patricia Jofer, *Regulierung der Reproduktionsmedizin, Fremdsamenspende, Ersatzmutterchaft und Umgang mit überzähligen Embryonen*, Nomos, 2014, s. 328.

⁹ Kay Goerke, *Taschenatlas der Geburtshilfe.*, 2. unveränderte Auflage, Georg Thieme Verlag, 2006, s. 12, s. 172. Adet döngüsünün ortalama 29 olduğu yönünde ve detaylı bilgi için bkz. Keith L. Moore/T. Vidhya N. Persaud, *Embryologie: Entwicklungsstadien-Frühentwicklung-Organogenese- Klinik*, 5. Auflage, Fischer, 2007, s. 34.

¹⁰ Goerke, s. 12.

¹¹ Birleşme sonucunda tek bir hücre meydana gelir, bu yeni hücre doğa bilimlerinde zigot olarak adlandırılır, Nebahat İnce, “Gelişimin Birinci Haftası”, Murat Akkuş (ed.), *Sağlık & Bilim 2022: Genel Embriyoloji-1*, Efeakademi Yayınları, 2022, s. 22.

¹² Peter Kaiser, ESchG, A II Rn. 38.

¹³ Paul J. Keller, “Physiologie des menstruellen Zyklus”, *Gynäkologisch-geburtshilfliche Rundschau*, 13(Suppl 1), 1973, s. 3 vd.

¹⁴ Kaiser, ESchG, A II Rn. 38.

¹⁵ Helmut Koester, “Zum Beginn der Schwangerschaft und des embryonalen Lebens”, Richard Kepp / Helmut Koester (Hrsg.), *Empfängnisverhütung aus Verantwortung, Zweiter ärztlicher Fortbildungskurs der medizinischen Fakultät der Justus-Liebig- Universität Gießen: über Fragen der Kontrazeption am 22./23. Juni 1968 ... ; 11 Tabellen*, Thieme, 1968, s. 15.

¹⁶ Zona pellusida: oosit (dişi üreme hücresi) çevreleyen glikoprotein yapısındaki membran

ve sonrasında nidasyonun tamamlanması bir yandan embriyonun gelişiminin hızla devam ettiği bir süreç olarak karşımıza çıkarken, diğer yandan gebeliğin sonlandırılmasında gebelik süresinin tespiti, embriyonun hangi gelişim evresine kadar bunun gerçekleştirilebileceği önem arz etmektedir. Bu sebeple çalışmamızda önem arz eden gebelik süresi hesabına değinmek gerekmektedir.

Gebelik süresinin hesaplanmasında temel olarak iki farklı yöntem kullanılmaktadır. Buna göre gebelik süresini döllenme anından itibaren (post conceptionem, p.c.) veya son âdet kanamasının (menstrüel siklus) ilk gününden itibaren hesaplamak (post menstruationem, p.m.) mümkündür. Kadının âdet döngüsünün düzenli olması halinde ovulasyon (yumurtlama) ve sonrasında döllenme son âdet tarihinden yaklaşık iki hafta sonra gerçekleşmekte, son âdet başlangıcından itibaren hesaplanan gebelik süresinden kural olarak 2 hafta çıkartıldığında, döllenmeden (konsepsiyon) itibaren embriyonun gerçek yaşı²⁶ elde edilebilmektedir.²⁷ Aradaki sürenin her zaman 14 gün olmayabileceği, değişebileceği de unutulmamalıdır.²⁸ Buna göre gebelik, son âdet tarihi başlangıcından sonra yaklaşık 40 hafta; döllenmeden itibaren hesaplandığında ise yaklaşık 38 hafta sürmektedir.²⁹

Tıp literatüründe ve uygulamasında gebelik süresi, yöntemin daha pratik olması sebebiyle son âdet kanamasının ilk gününden itibaren (p.m.) hesaplanır ve gebelik takibinde de bu süre dikkate alınır.³⁰ Bu yöntemle göre döllenmenin henüz gerçekleşmediği, embriyonun henüz oluşmadığı, son âdet tarihinden döllenme anına kadar geçen yaklaşık 14 günlük süre de gebelik haftası hesabına dahil edilir.

²⁶ Embriyologlar döllenmeden itibaren başlayan gelişim haftası kavramını kullanmaktadır. Bu kavram embriyonun gerçek yaşı anlamına gelmektedir. Buna göre; gebelik haftası ve gelişim haftası eş anlamlı kullanılmaz. Ulrike Bommas-Ebert/Philipp Teubner/Rainer Voß, *Kurzlehrbuch Anatomie und Embryologie*, 3. Auflage, Georg Thieme Verlag, 2011, s. 45.

²⁷ Bommas-Ebert/Teubner/Voß, s. 45; Moore/Persaud, s. 19; MünchKommStGB/Gropp, Vor §§ 218 ff. Rn. 76; Thomas W. Sadler, *Medizinische Embryologie: die normale menschliche Entwicklung und ihre Fehlbildungen*, 10. Korrigierte Aufl. ed., Thieme, 2003, s. 100.

²⁸ Sadler, s. 100.

²⁹ Goerke, s. 172; Jörg Baltzer, *Praxis der Gynäkologie und Geburtshilfe: das komplette Praxiswissen in einem Band; 321 Tabellen*, Georg Thieme Verlag, 2004, s. 180.

³⁰ Moore/Persaud, s. 19; MünchKommStGB/Gropp, Vor §§ 218 ff. Rn. 76; Schulze, s. 33. Ayrıca döllenmenin tam olarak hangi anda gerçekleştiği her zaman belirlenemediği, bundan dolayı bu yöntemin tercih edildiği yönünde bkz. Beth Elverdam & Hanne Wielandt, "The duration of a human pregnancy: medical fact or cultural tradition?", *The International journal of prenatal and perinatal psychology and medicine*, 6(2), 1994, s. 241.

Gebelik süresinin döllenme anından itibaren hesaplanması yönteminde, döllenme zamanının kesin olarak tespit edilememe ihtimali ortaya çıkar.³¹ Bu sebeple daha güvenilir olan son âdet tarihinden itibaren hesaplamak tıp bilimine göre daha somut ve uygun çözüm sunmaktadır. Ancak kadın son âdet tarihini hatırlamıyor veya yanlış hatırlıyor olabilir veya herhangi bir sebeple yumurtlama son âdet tarihinden sonraki olağan (yaklaşık 14. gün) yumurtlama tarihinde değil de daha erken veya geç gerçekleşmiş ve yumurtlama tarihi değişmiş olabilir. Bu ihtimalde gebelik haftası yanlış hesaplandığından, gebelik süresinin eksik/fazla hesaplanma durumu ortaya çıkabilmektedir.

Embriyonun kadın bedeninde doğal yolla oluşmasıyla birlikte süreç başlarken, üreme tıbbi yöntemlerinden faydalanılarak in-vitro fertilizasyon yöntemiyle embriyonun kadın rahmi dışında döllenmesi sonrasında, uygun embriyonun rahme transferinin gerçekleştirilmesiyle başlamaktadır. Bu ihtimalde, tüpte döllenmiş embriyo bakımından döllenmenin tamamlandığı andan onun rahme transferine kadar geçen sürelerde embriyonun henüz kadın bedeninde bulunmaması sebebiyle, tüpteki embriyonun -herhangi bir sebeple- rahme transfer edilmeyerek yok edilmesi halinde, mevcut bir gebelik söz konusu olmadığı için gebeliğin sona erdirilmesi hükümleri uygulama alanı bulmaz. Buna göre yapay döllenme söz konusu olduğunda, gebeliğin sona erdirilmesi ancak embriyonun kadının rahmine transfer edilmesinden sonraki süreçte tartışılabilir. Çünkü ancak bu şekilde kadın bedeninde, tek bedende ikilikle³² birlikte simbiyotik bağ olgusu karşımıza bir değerler çatışmasını çıkarmakta, kadının üreme özgürlüğü (otonomisi) ile kendi geleceğini belirleme hakkı ve embriyonun yaşam hakkı çatışmasında hangi değere üstünlük tanınacağı tartışılabilir olmaktadır.

III. GEBELİĞİN SONLANDIRILMASINDA YASAL SÜRELERİN BAŞLANGIÇ ZAMANININ KARŞILAŞTIRMALI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Türk Hukukunda Gebeliğin Sonlandırılmasında Yasal Süreler

Gebeliğin sonlandırılması 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "çocuk düşürme" başlıklı 99. ve "çocuk düşürme" başlıklı 100. maddelerinde suç olarak düzenlenmiştir. TCK m. 99/1'e göre, bir kadının çocuğunu kadının rızası olmaksızın düşürten kişinin eylemi, keza kadının rızasına dayalı olsa

³¹ Bommas-Ebert/Teubner/Voß, s. 45.

³² "Zweiheit in Einheit", BVerfGE 88, 203 (253).

bile, gebelik süresi on haftadan fazla olan bir kadının gebeliğinin tıbbi bir zorunluluk bulunmaksızın³³ sonlandırılması eylemi cezalandırılır. İkinci ihtimalde, gebeliğin sonlandırılmasına rıza gösteren kadın hakkında da hapis veya adli para cezasına hükmolunur (m. 99/2). Kanun koyucunun, kadının iradesini ve gebelik süresini esas alan bir anlayışla, gebelik süresi 10 haftadan fazla olmayan kadının rızasına dayanan gebeliğin sonlandırılması eylemini yetkili³⁴ bir kişinin gerçekleştirmesi halinde, suç olmaktan çıkardığı görülmektedir.³⁵ TCK m. 99/5 ise gebelik süresi on haftayı doldurmamış kadının rızasına rağmen, çocuğunun yetkili olmayan bir kişi tarafından düşürtülmesi eyleminin cezalandırılacağı hüküm altına almaktadır. Ayrıca kanun koyucu TCK m. 99/6'da bir cezasızlık nedeni düzenleyerek³⁶ kadının mağduru olduğu bir suç sonucu gebe kalması halinde, kadının rızasının olması ve gebelik süresinin yirmi haftadan fazla olmaması kaydıyla gebeliğin sona erdirilebileceğini, sona erdirene ceza verilmeyeceğini düzenlemiştir. Hükme göre, bu halde gebelik uzman hekimler tarafından hastane ortamında sona erdirilmelidir. TCK. m. 100'de ise çocuk düşürme suçu düzenlenmiş olup

³³ Tıbbi zorunluluk olduğu hallerde gebelik süresi 10 haftayı aşan kadının gebeliğin sonlandırılması ceza sorumluluğunu gerektirmez. Tıbbi zorunluluk bulunup bulunmadığı hususu tıp biliminin verilerine göre belirlenecektir, Mehmet Emin Artuk/Ahmet Gökçen/ Mehmet Emin Alşahin/Kerim Çakır, *Gerekçeli Ceza Kanunları*, Adalet Yayınevi, 2021, s. 133; Serap Keskin Kızıroğlu, "Türk Ceza Hukukunda Çocuk Düşürtme, Düşürme ve Kısırlaştırma Suçları" *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 19(2), 2013, s. 171; Tıbbi zorunluluk hususunda bkz. NPHK m. 5/2,3: "Gebelik süresi, on haftadan fazla ise rahim ancak gebelik, annenin hayatını tehdit ettiği veya edeceği veya doğacak çocuk ile onu takip edecek nesiller için ağır maluliyete neden olacağı hallerde doğum ve kadın hastalıkları uzmanı ve ilgili daldan bir uzmanın objektif bulgulara dayanan gerekçeli raporları ile tahliye edilir.

Derhal müdahale edilmediği takdirde hayatı veya hayati organlardan birisini tehdit eden acil hallerde durumu tespit eden yetkili hekim tarafından gerekli müdahale yapılarak rahim tahliye edilir."; Ayrıca Rahim Tahliyesi ve Sterilizasyon Hizmetlerinin Yürütülmesi ve Denetlenmesine İlişkin Tüzük m. 5 gereği gebelik süresi on haftayı aşan kadının gebeliği ancak Tüzük EK (2) sayılı listede yer alan hastalıklardan birinin bulunması halinde yetkili kişi tarafından sonlandırılabilir.

³⁴ Rahim Tahliyesi ve Sterilizasyon Hizmetlerinin Yürütülmesi ve Denetlenmesine İlişkin Tüzük 3'üncü maddesinin 2. ve 3. fıkralarında düzenlenmiştir. Buna göre;

"Rahim tahliyesi, kadın hastalıkları ve doğum uzmanlarıncı yapılır.
Ancak, Bakanlıkça açılan eğitim merkezlerinde kurs görerek yeterlik, belgesi almış pratisyen hekimler, kadın hastalıkları ve doğum uzmanının denetim ve gözetiminde menstrüel regülasyon yöntemiyle rahim tahliyesi yapabilirler."

³⁵ Hasan Tahsin Gökcan/Mustafa Artuç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Şerhi*, 3. Cilt, Adalet Yayınevi, 2021, Çocuk Düşürtme (Md. 99), s. 3654.

³⁶ Gökcan/Artuç, s. 3667.

buna göre gebelik süresi on haftadan fazla olan kadın, gebeliğini isteyerek sonlandırır, kadın hakkında hapis veya adli para cezasına hükmolunur, gebelik süresi 10 haftayı aşmamış kadının fiili ise suç teşkil etmez.

Görüldüğü üzere, ilgili suç tiplerinde "çocuk" kavramı kullanılmıştır. Bu kavram ise Türk Ceza Kanunu'nun 6. maddesinin birinci fıkrasının b bendinde "henüz onsekiz yaşını doldurmamış kişi" olarak tanımlanır. Bu suçlarda henüz kadının rahminde bulunan bir varlık söz konusu olduğu için, bunun kanunda "çocuk" olarak ifade edilmesi doktrinde eleştirilmektedir.³⁷ Ünver'e göre de TCK'da "çocuk" düşürtme veya düşürme ifadelerinin kullanılması terminolojik bir hata olup; bu suçlarda henüz hukuksal anlamda bir kişi³⁸ yoktur, oluşmakta olan veya gelecekte doğacak bir cenin bulunmaktadır.³⁹ Bu görüşle paralel şekilde, öğretilerde bu suçlar bakımından terminolojik olarak çocuk yerine cenin kavramı kullanılmaktadır.⁴⁰ Cenin, TDK'da dölüt olarak tanımlanmış, dölüt ise "oğulcuğun gelişimini büyük ölçüde tamamladığı, bütün organ taslaklarının oluştuğu üçüncü aydan doğuma kadarki durumu, cenin, fetüs" olarak açıklanmıştır.⁴¹

Tıp literatüründe ise kadının rahminde gelişmekte olan canlının gelişim evrelerine göre bir ayırım söz konusu olup embriyo ve fetüs kavramları karşımıza çıkmaktadır.⁴² Embriyo kavramı döllemenin gerçekleşmesinden

³⁷ Burcu Dönmez, "TCK'da çocuk düşürtme suçu mukayeseli hukuk ve AİHM'nin bakış açısıyla ceninin yaşama hakkının sınırlandırılması tahlili" *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(2), 2007, s. 106; Burada kullanılan çocuk terimi bakımından TCK m.6/1-b'deki tanımın geçerli olmadığı yönünde bkz. Durmuş Tezcan/Mustafa Ruhan Erdem/R. Murat Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 19. Baskı, Seçkin Yayınevi, 2021, s. 376; Kanunda çocuk teriminin kullanılmasının isabetli olmadığı ve terminolojik olarak "gebeliğin sonlandırılması" ifadesinin kullanılması gerektiği yönünde bkz. Veli Özer Özbek/Koray Doğan/Pınar Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 16. Baskı, Seçkin Yayınevi, 2021, s. 304.

³⁸ Bu noktada, kanun koyucunun Türk Medeni Kanunu m. 28 kapsamında, kişiliğin çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlayacağını ve çocuğun hak ehliyetini sağ doğmak kaydıyla kadının rahmine düşmesinden itibaren başlayarak elde edeceğini düzenleyerek, cenine hukuki koruma sağladığını ve ceninin kişilik kazanmasını tam ve sağ doğum şartına bağladığını belirtmek gerekmektedir.

³⁹ Yener Ünver, "Ceza Hukuku Yönünden Gebeliğin Sonlandırılmasından Kaynaklanan Ceza Hukuku Sorumluluğu" *V. Sağlık Hukuku Kurultayı*, 2014, s. 360.

⁴⁰ Kızıroğlu, s. 172.

⁴¹ <<https://sozluk.gov.tr/>>, Erişim Tarihi 20 Ocak 2023.

⁴² Joseph Hyrtl, *Lehrbuch der Anatomie des Menschen: Mit Rücksicht auf physiologische Begründung und praktische Anwendung*, 20. Aufl. mit fortschrittsgemässen Zusätzen u. Änderungen ed., Wilhelm Braumüller, 1889, s. 18.

itibaren gebeliğin 8. haftasının (p.c.) bitimine kadar kullanılmakta, bu periyod embriyonal dönem olarak adlandırılmaktadır. Bundan sonraki 9. haftadan (p.c.) doğuma kadar olan gelişim sürecinde ise fetüs ifadesi kullanılmakta, vücut organları oluşan canlının bu periyodu fetal dönem olarak ifade edilmektedir.⁴³ Buna göre, döllemeden itibaren 9-38 haftalar arası; son adet tarihine göre ise 11-40 haftalar arası gelişmekte olan varlık fetüs olarak adlandırılır. İzah edildiği üzere tıp literatüründe embriyo ve fetüs eş anlamlı olarak kullanılmaz. TDK'nın tanımı dikkate alındığında cenin (dölüt) ve fetüsün eş anlamlı olduğu, canlının organlarının gelişmişlik düzeyine göre cenin ifadesinin kullanıldığı görülmekte; dolayısıyla tıp literatüründe hâkim olan terminolojik kullanımla paralel olan bu tanım gereğince, organların gelişimiyle birlikte embriyodan fetüs kavramına geçiş yapılan 9. gelişim haftasından (p.c.) itibaren bu canlının cenin olarak değerlendirildiği sonucuna ulaşılmaktadır.⁴⁴

Cenin kavramı mevzuatımızda açıkça tanımlanmadığından dolayı, hukuken embriyonun hangi andan itibaren cenin olarak nitelendirileceği belirsizdir. Gebeliğin sonlandırılması bakımından kanunda kullanılan çocuk kavramı yerine doktrinde cenin kavramı kullanılmakta olduğundan, cenin sıfatının kazanılmasından önce gerçekleştirilen fiiller gebeliğin sona erdirilmesi olarak nitelendirilemeyeceği için, cenin sıfatının hukuken hangi andan itibaren kazanıldığına tespiti önem arz etmektedir. Bu hususta ceza hukuku doktrininde farklı görüşler savunulmaktadır. Bir görüşe göre bu anın nidasyon⁴⁵ olduğu, yani döllelenmiş yumurtanın kadının rahmine yerleşmesiyle (nidasyon, tutunma, implantasyon) gebeliğin başladığı ve artık bu canlının sağ olarak doğumuna kadar cenin olarak adlandırılacağı savunulmaktadır.⁴⁶ Buna göre bu andan önce gebeliği önlemeye yönelik tedbirler uygulanırsa⁴⁷ çocuk

⁴³ Bernhard Hassenstein, "Lebensbeginn-Medizin", Albin Eser u.a. (Hrsg.), *Lexikon Medizin, Ethik, Recht. Darf die Medizin, was sie kann?*, Verlag Harder, 1989, s. 677; Drews, s. 32; Hyrtl, s. 18; Moore/Persaud, s. 7; Rohen/Lütjen-Drecoll, s. 1; Sadler, s. 95.

⁴⁴ Ceninin gebeliğin ilk 8 haftasında embriyo, sonraki gelişim sürecinde ise fetüs olarak isimlendirileceği, ayrıca ceninin, kadının yumurtlaması sonrasında oluştuğu, dolayısıyla ceninin yaşının son adet tarihinden itibaren hesaplanan gebelik süresinden (yaşından) 2 hafta küçük olduğu yönünde krş. İsmail Dölen, "Tıbbî Açısından Fetüs, Embriyo, Kürtaj ve Düşük (Abortus) Nedir?" *V. Sağlık Hukuku Kurultayı*, 2014, s. 35-40, s. 35.

⁴⁵ Nidasyonun döllelenmenin gerçekleşmesinden sonra yaklaşık olarak 14. günde gerçekleştiği ve nidasyon aşamaları hususunda detaylı bilgi için bkz. çalışmamızın s. 6 vd.

⁴⁶ Kızıroğlu, s. 172; Salih Oktar, *Türk Ceza Kanunda Çocuk Düşürtme ve Çocuk Düşürme Suçları (TCK m. 99-100)*, On İki Levha, 2013, s. 5 vd.; Tezcan/Erdem/Önok, s. 376.

⁴⁷ Örn. Intrauterinpeşsar (IUP, spiral), ertesi gün hapı (Morning-after-Pille).

düşürtme ve çocuk düşürme suçları gündeme gelmez.⁴⁸ Sağ doğumla birlikte cenin vasfı sona erer ve bu canlı artık insan olarak kabul edilir.⁴⁹ Diğer görüşe göre cenin döllemeden doğuma kadar geçen süreçte kadının rahminde bulunan varlıktır.⁵⁰ Bu görüş nazara alındığında; döllelenmenin tamamlanmasından sonra embriyoya etki eden fiillerin gebeliğin sonlandırılması olarak kabulü gerekecektir.

Yukarıda da izah edildiği üzere, kanun koyucu isteğe bağlı olarak kadının rızası⁵¹ ile gebeliğin sonlandırılması hususunda kural olarak 10 haftalık yasal süre öngörmüşken, kadının mağduru olduğu bir suç sonucu gebe kalması halinde bu yasal süreyi 20 hafta olarak belirlemiştir. Buna göre süre modelinde gebeliğin sona erdirilmesi için endikasyon aranmaz, kadının rızasıyla yetkili kişi tarafından gebelik 10 haftalık yasal süre içerisinde sonlandırıldığında fiil suç teşkil etmez. Hekim, gebeliği sonlandırmadan önce gebelik süresini tespit etmekle yükümlüdür.⁵² Bu noktada çalışmamızın ele aldığı asıl sorun olan, bu sürenin nasıl hesaplanacağı sorunu karşımıza çıkmaktadır.

5237 sayılı Türk Ceza Kanununda çocuk düşürtme (m. 99) ve düşürme (m. 100) suçları 27 Mayıs 1983 tarihli, 2827 sayılı Nüfus Planlaması Hakkında Kanun (NPHK)⁵³ esas alınarak düzenlenmiş, TCK m. 99 gerekçesine göre NPHK hükümleri, Türk Ceza Kanunu'nun düzenlendiği dönemin toplumsal ihtiyaçlarını karşıladığı kanaatine ulaşıldığından madde metninin

⁴⁸ Kızıroğlu, s. 172; Oktar, s. 179; Tezcan/Erdem/Önok, s. 376.

⁴⁹ Oktar, s. 5 vd.; Tezcan/Erdem/Önok, s. 376.

⁵⁰ Hakan Hakeri, *Tıp Ceza Hukuku*, Seçkin Yayınevi, 2021, s. 196.

⁵¹ Bu çalışmada gebeliğin sonlandırılması bakımından mevzuatta yer alan kadının rızasının, kadının kendi bedeni üzerinde -yasal süreler içinde olmak kaydıyla- serbestçe karar verme özgürlüğünün korunmasına yönelik olduğu, özellikle TCK m. 99 bağlamında bu suç tipiyle korunmak istenen hukuki değer kadının üreme ve ürememe özgürlüğü olduğu savunulmaktadır. Ayrıca gebeliğin sonlandırılması için kanunda kadının rızasının şart koşulmasıyla gebe kadının karar verme özgürlüğünün korunduğu ve böylelikle bu suç tipiyle korunmak istenen yararın kadının anne olmak hakkı olduğu yönünde bkz. Kızıroğlu, s. 170 vd.; Oktar, s. 172 vd.; Sahir Erman/Çetin Özek, *Ceza Hukuku Özel Bölüm, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar*, Dünya Yayıncılık, 1994, s.189 vd.

⁵² Gebelik süresinin kesin olarak tespit edilememesi halinde bu durum sanık lehine değerlendirilir. "Çocuk düşürme suçunun oluşumu için gebelik süresinin 10 haftadan fazla olması gerektiği, dosya kapsamı, doktor raporları, taraf beyanları ve sanık savunmasına göre gebeliğin 10. haftadan sonra sonlandığına dair delil bulunmadığı, sanığın üzerine atılı suçun işlediğine dair cezalandırılmasına yeter, her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil bulunmadığı gözetilerek beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi", 9. CD, 04.07.2022, E. 2021/18455, K. 2022/7329.

⁵³ RG. 27.05.1983, S. 18059. Kanun metnin devamında NPHK olarak kısaltılacaktır.

düzenlenmesinde esas alınmıştır.⁵⁴ Nüfus Planlaması Hakkında Kanun ve bu kanunla aynı yıl çıkarılan Rahim Tahliyesi ve Sterilizasyon Hizmetlerinin Yürütülmesi ve Denetlenmesine İlişkin Tüzük⁵⁵ ile gebeliğin sonlandırılması ve uygulama şartları düzenlenmiştir. NPHK'nın 5. maddesine göre, kadının sağlığı açısından tıbbi sakınca doğurmadığı takdirde, gebelik, *gebeliğin onuncu haftası doluncaya kadar* istek üzerine sonlandırılabilir.⁵⁶

Mevzuatta süre şartı bakımından “gebelik süresi”ne işaret edilmiş olup, sürelerin başlangıç anına yönelik düzenleme yapılmamıştır. Kanunda gebelik süresinin başlangıcı bakımından hangi gebelik hesaplama yönteminin (p.m. ya da p.c.) uygulanacağı açıkça belirtilmemiş olduğundan gebelik süresi uygulamada tıp uygulayıcılarına ve dolayısıyla tıp literatüründe kabul gören hesaplama yöntemine göre son âdet tarihinden (p.m.) itibaren⁵⁷ başlatılarak

⁵⁴ Adalet Bakanlığı'nca hazırlanan Türk Ceza Kanunu tasarisinin 151. maddesine göre “Söz konusu hükümlerin, bugünkü toplumsal ihtiyaçları karşıladığı kanaatinde bulunulduğundan, hükümlerin Tasarıya aktarılması uygun görülmüştür.”, <<https://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-0593.pdf>>, Erişim Tarihi 04 Eylül 2022. Ayrıca bkz. Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s. 133.

⁵⁵ RG. 18.12.1983, No: 18255.

⁵⁶ Madde uyarınca gebeliğin sonlandırılmasında kadının sağlığı açısından tıbbi sakınca olmadığını tespiti de gerekmektedir.

⁵⁷ “Adli Tıp Kurumu Genel Kurulu tarafından düzenlenen 1/9/2016 tarihli bilirkişi raporunun ilgili kısmı şöyledir: ‘Kişi adına SSK Ankara Doğumevi ve Kadın Hastanesince düzenlenmiş hasta dosyasının incelenmesinde; ... *son adet tarihine göre* 32 hafta 3 günlük gebeliği olduğu...’”, AYM, 16/11/2021, B. No: 2019/11174; R.G. Tarih ve Sayı:31/01/2022-31736; “Toplanan deliller ve Yüksek Sağlık Şurası'nın 21.12.1992 gün ve 176 Sayılı raporundan; 33 yaşında ve 2 yıl kısırlık tedavisi görerek gebe kaldığını açıklayan ..., *son adet tarihi* 15.2.1991 olması sebebiyle *muhtemel doğum tarihinin* 25.11.1991 olduğu”, 2. CD, 08.04.1994, E. 1994/738, K. 1994/2971; “... sanıklar üzerine yüklenen suç açısından öncelikle gebeliğin 10 haftadan fazla olup olmadığını belirlenmesinin gerektiği, ... dosya İstanbul Adli Tıp Kurumuna gönderilmiş ve 05/07/2017 tarihli 6. Adli Tıp İhtisas Kurulu raporuna göre *Tıbbi uygulamada gebelik yaşının son adet tarihine göre belirlendiği* ancak annenin yumurtlama dönemine göre fetus gelişim haftasının değişebileceği ayrıca bu haftalarda USG ölçümlerinde (+/-)3-5 gün yanılma payıda olabileceğinin tıbben bilindiği, Hassa Devlet Hastanesinin 04/11/2013 tarihli USG, CRL: 46mm, 11 hafta 3 günlük gelişiminde olduğu, bu ölçüme göre (+/-)3-5 gün yanılma payı dikkate alındığında kürtajın yapıldığı tarihte gebeliğin 10-11 hafta sınırında olduğu tam tarihinin mevcut verilerle tıbben bilinmeyeceğinin oy birliği ile belirtildiği anlaşılmalıdır; katılan sanık Fatma A...’ın gebeliğinin 10 haftadan fazla olduğunun kesin olarak tespit edilemediği ve bu şüpheli durumun sanık ve katılan sanık lehine değerlendirilmesi gerektiği anlaşılmalıdır sanığın üzerine atılı rızaya dayalı olsa bile gebelik süresi 10 haftadan fazla olan bir kadının çocuğunu düşürme suçundan beraatine, katılan sanık Fatma A...’ın ise gebeliği 10 haftadan fazla olduğu kesin olarak tespit edilemediğinden çocuğun düşürülmesine rıza göstermeye ilişkin TCK 99/2-2. cümlesinde düzenlenen suç açısından beraatine”, Hatay 7. Asliye Ceza Mahkemesi, E. 2016/502, K. 2017/946.

hesaplanmaktadır.⁵⁸ Bu halde son âdet tarihinden yaklaşık 14 gün sonrasında dölleme gerçekleştiğinden dolayı, gebelik haftası ve embriyonun oluşma anı (embriyonun yaşı) arasında ortalama 14 günlük bir sapma ortaya çıkmaktadır. Mevzuat çerçevesinde gebeliğin sona erdirilmesinde gebelik süresi hesabı, tıp uygulamasındaki yöntemle son âdet tarihinden itibaren yapıldığında kadın, henüz döllemenin gerçekleşmediği ortalama 2 haftalık süre de gebelik süresinin hesabına dahil edildiğinden, gebeliğin sona erdirilmesi için kendisine tanınan kanuni sürenin 2 haftasından hiç faydalanamamış olacaktır.⁵⁹ Dolayısıyla tıbbi gebelik süresi hesaplama yöntemi uygulandığında, mevzuatta belirtilen yasal süreler, olması gerekenin 2 hafta eksiği olarak hesaplanacaktır. Netice itibarıyla bu durum kadın bakımından bir dezavantaja dönüşecek, kadın 10 haftalık yasal süreden fiili olarak ancak 8 hafta olarak yararlanabilecektir. Bu da kadının isteği üzerine gebeliğin sona erdirilmesinin, uygulamada ancak döllemenmeden itibaren 8 haftalık süre içinde mümkün olduğu anlamına gelmektedir.

Gebelik süresinin hesabı konusundaki terminolojik belirsizliğin yanı sıra kanun koyucunun 10 haftalık süreyi belirleme amacına kanun gerekçesinden ulaşmak mümkün değildir. Kanun çalışmalarına bakıldığında, Adalet Bakanlığı'nca hazırlanan Türk Ceza Kanunu tasarisinde, model alınan Alman Ceza Kanunundaki düzenlemeye paralel olarak, “gebeliğin on iki haftayı aşmamış bulunması” koşuluyla suç olmayacağı belirlenmiş,⁶⁰ ancak Alman Ceza Kanunundan farklı olarak fiilin hangi andan itibaren gebeliğin sonlandırılması olarak kabul edileceğine ve yasal süre sınırının başladığı ana dair bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Adalet Bakanlığınca hazırlanan tasarıda yasal süre 12 hafta olarak belirlenmesine rağmen, bu süre kanunlaşan metinde 10 hafta olarak kabul edilmiştir.⁶¹ Ayrıca Adalet Bakanlığının

⁵⁸ Atıl Yüksel/Hayri Ermiş/Alkan Yıldırım, “Populasyonumuzda 11-14. Hafta Fetal Baş-Popo Mesafesi Nomogramı” *Türkiye Klinikleri J Gynecol Obst*, 15, 2005, s. 304; Gebelik süresinin (yaşının) kadının son adet tarihinden itibaren başladığı, ayrıca tıp dünyasında ve hukukta embriyonun (ceninin) yaşının değil, gebelik yaşının dikkate alındığı yönünde bkz. Dölen, s. 35; Çocuğun kaç kaftalık olduğu hususunun tamamen tıbbi bir sorun olduğu yönünde bkz. Gökcan/Artuç, s. 3667.

⁵⁹ Muhtar Çokar, *Kürtaj*, Babil Yayınları, 2008, s. 218.

⁶⁰ Tasarının 151. maddesine göre “Kadının rızasıyla çocuk düşürme halinde ise, gebeliğin on iki haftayı aşmamış bulunması koşulu ile fiil suç oluşturmayacaktır.”, <<https://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-0593.pdf>>, Erişim Tarihi 1 Kasım 2022.

⁶¹ Aynı şekilde NPHK düzenlendiği dönemde de Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca hazırlanan 557 Sayılı Nüfus Planlaması Hakkındaki Kanun ile 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarisinde gebeliğin istek üzerine sona

hazırladığı kanun tasarısında kadının suç sonucu gebe kalması bakımından süre sınırı öngörülmemişken, bu süre Adalet Komisyonunda kabul edilen tasarıda indirilerek 20 hafta olarak kanunlaştırılmıştır.⁶²

1983 yılında düzenlenen NPHK hükümlerinin günümüz yaklaşımları ve bilimsel gelişmeler ışığında toplumsal ihtiyaçlara cevap verip vermediği tartışılması gereken bir husus olup, makalemizde de üzerinde durulan, bireyin üreme hakkı ve üreme özgürlüğü tartışmalarında NPHK'nın yürürlüğe girdiği tarihten sonraki yıllarda paradigma değişiminin yaşanması ve bireyin temel insan hakkı olan üreme özgürlüğünü etkin bir şekilde kullanabilmesine yönelik uluslararası çalışmalar birlikte değerlendirildiğinde, Kanunun günümüz ihtiyaçlarına uygun olmadığı ve bireye tanınan hakkın etkin bir şekilde kullanılmasını göz önünde tutmadığı söylenebilir. NPHK da yer alan 10 haftalık sürenin hangi kritere göre gebeliğin sonlandırılmasına esas teşkil ettiği anlaşılammakta,⁶³ hangi bilimsel verilere göre veya embriyonun hangi gelişimsel sürecini esas alarak bu sınırın getirildiği belirsiz olduğundan ve sürenin başlangıcı hususunda belirsizliğin de madde metnindeki ifadeden (başka bir ifadeyle kanun koyucunun sürenin hangi andan itibaren başlaması gerektiğine yer vermemiş olmasından) kaynaklandığı düşünüldüğünde NPHK hükümlerinin ve TCK'daki düzenlemelerin çağın ihtiyaçlarını karşılayan ve bireyin üreme özgürlüğünü temin eden düzeyde olduğu sonucuna varılamamaktadır.

endirilmesi bakımından azami sınır 12 hafta olarak kabul edilmiştir ancak kanunlaşan metinde bu süre 10 hafta olarak belirlenmiştir. Danışma Meclisi, S. Sayısı: 347, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/DM_/d02/c016/dm_02016083ss0347.pdf> , Erişim Tarihi 9 Ekim 2022.

⁶² Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593), S. Sayısı: 664, <<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c059/tbmm22059119ss0664.pdf>> , Erişim Tarihi 2 Kasım 2022.

⁶³ NPHK tasarısına ilişkin karşı görüş sunan A. Pulat Gözübüyük, gebeliğin on ikinci haftası doluncaya kadar çocuğun alınmasının annenin sağlığı ve hayatı için son derece tehlikeli olduğunu, bu konuda dünyadaki ünlü tıp ve ceza hukuku bilginlerinin görüş birliği olduğunu belirtmiştir. Kanun çalışmaları neticesinde Sağlık ve Sosyal İşler Komisyonu gebeliğin sonlandırılmasında yasal süre sınırına ilişkin maddelerdeki oniki hafta ibarelerini on hafta olarak değiştirmiştir. Ayrıca komisyon, tasarının çerçeve 10 uncu maddesine ilişkin yaptığı değişiklikte, metninde geçen oniki haftalık gebelik süresini fazla bulduğunu açıkça belirtmiş ve süreyi on hafta olarak değiştirmiştir. Taslak bu haliyle kanunlaşmıştır. Danışma Meclisi, S. Sayısı: 347, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/DM_/d02/c016/dm_02016083ss0347.pdf> , Erişim Tarihi 9 Ekim 2022.

B. Türk Hukukunda Yasal Sürelerin Belirlilik İlkesi Bağlamında Değerlendirilmesi

Kanunilik ilkesi uyarınca, gebeliğin sona erdirilmesi bakımından, fiillerinin hangi ana kadar meşru zeminde, hangi andan itibaren kanunda belirtilen suç kapsamında kaldığını açıkça bilmesi bireyin özgürlüklerinin korunması kapsamındadır, ilke gerekli düzenlemeyi yapma yükümlülüğünü kanun koyucuya yüklemektedir; bu durum kanunilik ilkesiyle birlikte ceza hukukunun özgürlükleri sınırlayan yönünün yanı sıra özgürlükleri güvenceleyen bir alan olmasından kaynaklanmaktadır.⁶⁴ Ceza hukukunun güvence fonksiyonu olan suçta ve cezada kanunilik ilkesi, bireyi devlete karşı koruma amacı taşımaktadır.⁶⁵ Kişi hak ve özgürlüklerinin devlet karşısında güvence altında olması için; hangi fiillerin suç teşkil ettiği, buna ilişkin yaptırımın ne olduğu önceden kanunda açıkça düzenlenmelidir.⁶⁶ Kanunilik ilkesinin davranışı şekillendirme işlevi olarak (Verhaltenbestimmungsfunktion des Gesetzlichkeitsprinzips)⁶⁷ anılan bu güvence sayesinde birey, kanunun yasakladığı fiilleri önceden bilebilir, özgürlük alanının sınırlarını öngörebilir.⁶⁸ Böylelikle yasak eylemleri önceden bilen kişinin temel hak ve özgürlükleri güvence altına alınabilir.⁶⁹

Anayasanın 90. maddesinin son fıkrası uyarınca iç hukukumuzun bir

⁶⁴ Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Ercan Yaşar, *Das Gesetzlichkeitsprinzip, Eine rechtsvergleichende Darstellung unter besonderer Berücksichtigung des deutschen und türkischen Rechts*, Kovac, 2018, s. 17.

⁶⁵ Kayıhan İçel/Süheyl Donay, *Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku, Genel Kısım, 1. Kitap*, 3. Bası, Beta, 1999, s. 71.

⁶⁶ Mahmut Koca/İlhan Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 15. Baskı, Seçkin, 2022, s. 56; Anayasa Mahkemesi'nin bir kararında da vurgulandığı üzere; "Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devletinin temel ilkelerinden biri 'belirlilik'tir. Bu ilkeye göre, yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi de gereklidir. Belirlilik ilkesi, hukuksal güvenlikle bağlantılı olup birey hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını, bunların idareye hangi müdahale yetkisini doğurduğunu bilmelidir. Birey ancak bu durumda kendisine düşen yükümlülükleri öngörebilir ve davranışlarını belirler. Hukuk güvenliği, normların öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar.", AYM. 07.07.2011, E. 2010/69, K. 2011/116; RG. 21.10.2011 – 28091.

⁶⁷ Yaşar, s. 366.

⁶⁸ İçel/Donay, s. 73.

⁶⁹ İçel/Donay, s. 73.

parçası olan, Türkiye'nin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin suçun ve cezaların yalnızca kanun tarafından belirlenebileceğini düzenleyen kanunsuz ceza olmaz başlıklı 7. maddesi⁷⁰ nazara alındığında, suçların ve cezaların kanunla açık ve belirgin şekilde tanımlanması gerekliliği karşımıza çıkmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarına göre ise; kanun “erişilebilir” (accessibility) ve “öngörülebilir” (foreseeability) olacak şekilde niteliksel gereklilikleri sağlamalıdır ve bu gereklilikler hem bir suçun tanımı hem de suça verilecek ceza yönünden karşılanmalıdır, kişi ilgili hükmün lafzından ve gerekirse mahkemelerin yorumlarından da yararlanarak, hangi fiil ve ihmallerin kendisini cezai olarak sorumlu kılacağını ve işlenen fiil ve/veya ihmal nedeniyle kendisine hangi cezanın verileceğini bilmelidir.⁷¹ Mahkeme, aynı zamanda kanunların genel olduğu ve mutlak bir belirlilik taşıyabileceği yönünde vurgu yapmış, kanunların lafzının her zaman açık olmaması kanunların genel düzenlemeler içermesinin mantıksal bir sonucu olduğunu da hatırlatmıştır.⁷² Normların düzenlenmesinde ayrıntılı liste oluşturmanın standart yöntemlerden biri olmadığını, suç tipine ilişkin genel sınıflandırma yapıldığını ifade eden Mahkeme; kanunların ölçsüz şekilde esnek olmamasından kaçınma ve değişen koşullara ayak uydurma ihtiyacı sebeplerine dayanarak, bunun birçok yasanın kaçınılmaz olarak, az ya da çok muğlak terimlerle ifade edilmesi anlamına geleceğini, bu noktada kanunların yorumlanmasının ve hayata geçirilmesinin uygulamaya bırakıldığını belirtmektedir.⁷³

Suç tipinin düzenlendiği kanun metnlerinin açık olması, çok genişletilebilen ve farklı anlamlara gelecek ifadelerden kaçınılması gerekliliği iç hukukta TCK m. 2/1'de ifade edilmiş olup madde metninde “açıkça” ifadesi kullanılmıştır. Madde gerekçesine göre “Kanunun amacına ilişkin maddesinde ifade edilen kişi hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınabilmesi için, hangi fiillerin suç teşkil ettiğinin kanunda açık bir şekilde belirlenmesi gerekir.

⁷⁰ AİHS m. 7: “1. Hiç kimse, işlendiği zaman ulusal veya uluslararası hukuka göre suç oluşturmayan bir eylem veya ihmalden dolayı suçlu bulunamaz. Aynı biçimde, suçun işlendiği sırada uygulanabilir olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez. 2. Bu madde, işlendiği zaman uygar uluslar tarafından tanınan genel hukuk ilkelerine göre suç sayılan bir eylem veya ihmalden suçlu bulunan bir kimsenin yargılanmasına ve cezalandırılmasına engel değildir.” <https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf>, Erişim Tarihi 22 Ocak 2023.

⁷¹ Kafkaris/ Kıbrıs, B. No: 21906/04, § 140, 12/02/2008; Cantoni/ Fransa, B. No: 17862/91, § 29, 11/11/1996.

⁷² Cantoni/ Fransa, B. No: 17862/91, §31, 11/11/1996.

⁷³ Cantoni/ Fransa, B. No: 17862/91, §31, 11/11/1996.

Aynı şekilde, suç işlenmesi dolayısıyla verilecek ceza ve tedbirlerle, cezaya mahkûmiyetin hukuki sonuçları ve bu yaptırımların süre ve miktarlarının da kanunla düzenlenmesi zorunludur.”⁷⁴ Buna göre, yukarıda izah edilen, bireyin temel hakkı olarak kabul edilen üreme hakkının sınırlandırılması anlamına gelen, gebeliğin sona erdirilmesinde yasal süre sınırı getiren düzenlemenin, madde metninde şeklen yer alması yeterli değildir. Kişi, ancak kanunda yer alan suç ve ceza içeren düzenlemelerin açık olmasıyla, hangi davranışının suç teşkil edeceğini (ve buna ilişkin yaptırımı) anlayabilecektir. Buna fiili hangi süreler içerisinde yasal olarak gerçekleştirmesine izin verildiğini açıkça bilmesi ve davranışının hangi andan itibaren suç oluşturduğunu anlayabilmesi de dahildir. Bu bağlamda, devletin hangi koşullarda gebeliğin sonlandırılabilirliğini somut bir şekilde düzenleme yükümlülüğü bulunmaktadır.⁷⁵ Bu açık ve somut düzenlemelere uygun gerçekleştirildiği müddetçe, artık kadının kendi geleceğini belirleme özgürlüğüne dayanarak verdiği gebeliğin sonlandırılması kararında farklı bir şekilde kısıtlamaya gidilmesi mümkün değildir.

Kanunilik ilkesinin bir alt ilkesi olan belirlilik ilkesi bakımından durum değerlendirildiğinde, yasal sürelerin sona erdiği zamanın kanunda düzenlenmesi kanunun belirliliği için yetmemektedir. Belirlilik ilkesine uygun bir düzenlemeden söz edebilmek için, öncelikle sürelerin hangi andan itibaren işlemeye başladığının da kanun metninden tespit edilebilir olması gerekmektedir. Başlangıç anı bilinmeyen bir sürenin bitiş anını hesaplamak imkânsız olduğundan, kanun metninde belirsizlik söz konusudur. Mevcut durumda yasal sürelerin doğru hesaplanması mümkün değildir ve bu durum belirlilik ilkesi bağlamında kanunilik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Suçun kanuni tanımına bakıldığında “*gebelik süresi*” ifadesi karşımıza çıkmakta olup, bu sürenin işlemeye başlayacağı zamana ve sürenin hesaplanacağı usule ilişkin bir ifade mevcut değildir. Dolayısıyla gebelik süresinin hangi yöntemle göre hesaplanacağı ve bunun gebeliğin sonlandırılmasında azami süre hususunda belirleyici olacağı açık değildir.

⁷⁴ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s. 26.

⁷⁵ Ayrıca gebeliğin sonlandırılması hususunda nazara alınması gereken, ancak konunun geniş olması sebebiyle makalemizde kısaca değineceğimiz, başka bir husus; AİHM'nin “herkes”in yaşam hakkının yasayla güvence altına alınacağını hüküm altına alan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi bağlamında, döllenenmeden itibaren varlık kazanan embriyonun “herkes” kavramına dahil olup olmadığını belirlemekten imtina etmesi ve embriyonun Sözleşme'nin 2. maddesi kapsamında yaşam hakkı korumasından yararlanıp yararlanamayacağı noktasında kesin karar verme yükümlülüğünün olmadığını hatırlatarak, bu hususu taraf devletlere bırakmış olmasıdır, bkz. R. H./ Norveç, B. No: 17004/90, 19/05/1992; Vo/ Fransa, B. No: 53924/00, 08/07/2004.

C. Alman Ceza Hukukunda Gebeliğin Sonlandırılmasında Yasal Sürelerin Hesaplanması

Alman Ceza Hukukunda gebeliğin sonlandırılması § 218 StGB (Strafgesetzbuch-Alman Ceza Kanunu) uyarınca kural olarak hukuka aykırı ve cezalandırılan bir eylem olup bu bağlamda kanunda öngörülen, embriyonun iki ayrı gelişim evresine göre (nidasyon ve döllenme) dikkate alınması gereken süreler çalışmamız bakımından önem arz etmektedir. N i d a s y o n u n tamamlanmasından evvel rahimdeki embriyoya (döllenmiş yumurtaya) etki eden fiiller Alman Ceza Kanunu bakımından gebeliğin sona erdirilmesi suçuna vücut vermez (§ 218/1 StGB).⁷⁶ Bunun sonucu olarak, gebeliğin sonlandırılması, embriyonun korunması amacıyla⁷⁷ kural olarak, nidasyonun tamamlanmasından (embriyonun rahim duvarına tutunmasından)⁷⁸ sonra gerçekleştirildiği takdirde, cezalandırılır. Buna göre; Alman Ceza Kanunu StGB § 218/1 uyarınca,⁷⁹ hukuken gebeliğin başlangıç zamanı nidasyonun tamamlandığı an olarak kabul edilmiş,⁸⁰ bu aşamadan sonra embriyoya etki eden fiillerin gebeliğin sonlandırılması olacağı ve bunun ise kural olarak hukuka aykırı olduğu hüküm altına alınmıştır.

Ancak bu fiillerin, § 218a/1 StGB hükmündeki şartların varlığı halinde, § 218 StGB’de düzenlenen gebeliğin sonlandırılması suçunun tipikliğini oluşturamaması ve cezalandırılmaması da söz konusu olabilir. Maddeye göre; kadın gebeliğin sonlandırılmasını talep eder ve hekime müdahaleden en az 3 gün evvel zorunlu danışmanlık hizmeti⁸¹ aldığını § 219/2 c.2 StGB’de

⁷⁶ Döllenmenin son âdet tarihinden yaklaşık 14 gün sonra gerçekleşmesi ve döllenmeden itibaren yaklaşık 14 gün sonra nidasyonun tamamlandığı göz önünde tutulduğunda, son âdet tarihinden sonraki yaklaşık ilk 4 haftada gebeliğin oluşumunun önlenmesine yönelik fiiller § 218 StGB bakımından suçun tipikliğini gerçekleştirilmeyecektir, Schönke/Schröder-Eser, StGB, Vorbem §§ 218 ff. Rn. 34.

⁷⁷ BVerfGE 39, 1.

⁷⁸ Nidasyonun gerçekleşen bir gelişim aşaması olmayıp, embriyonun yaklaşık 5.-6. gelişim gününde başlar ve döllenmeden ortalama 14 gün sonra tamamlanır, Jofer, s. 328; Nidasyonun döllenmeden sonraki 11. veya 12. günde tamamlanacağı yönünde, Psyhyrembel, <https://www.psyhyrembel.de/nidation/K0F7M/doc/>, Erişim Tarihi 9 Ekim 2022, Stichwort “Nidation”.

⁷⁹ § 218/1 StGB: “Gebeliği sonlandıran kişi 3 yıla kadar hapis cezası veya para cezasıyla cezalandırılır. Etkisi döllenmiş yumurtanın kadının rahmine tutunmasının tamamlanmasından evvel etki doğuran fiiller, bu kanun kapsamında gebeliğin sonlandırılması sayılmaz.”

⁸⁰ Schönke/Schröder-Eser, StGB, § 218 Rn. 6 f.

⁸¹ Kadının danışmanlık alma ve 3 gün bekleme (§ 218a/1 StGB) yükümlülüğü hususunda CEDAW komitesi ve ICESCR komitesi, tıbbi olarak gerekli olmayan, zorunlu koşulların Almanya’nın insan hakları yükümlülükleriyle bağdaşmadığını açıklamışlardır. Committee

belirtilen belgeyle ispatlarsa; gebeliğin sonlandırılması bir hekim tarafından gerçekleştirilirse ve döllenmeden itibaren (p.c.) 12 haftadan fazla süre geçmemişse, § 218 StGB’de düzenlenen gebeliğin sonlandırılması suçunun tipikliği oluşmaz (§ 218a/1 StGB). Böylelikle, Alman Ceza Kanundaki açık hüküm gereği, kadının rızası ile gebeliğin sonlandırılmasının *döllenmeden itibaren* 12. haftanın tamamlanmasına kadar mümkün olduğu, Alman kanun koyucunun yasal süre sınırının başlangıç ve bitiş zamanına kanunda açıkça yer verdiği görülmektedir. Buna göre, hukuken sürelerin hesaplanmasında tıp bilimine esas alınan hesaplama yönteminin (son adet tarihi, p.m.) değil, döllenme zamanının dikkate alınması gerekmektedir.⁸² İnsan gelişimi döllenmenin gerçekleşmesi ile başladığından dolayı, gebelik süresi de döllenmenin gerçekleşmesinden (p.c.) itibaren hesaplanmaktadır.⁸³

§ 218a/2 StGB’de düzenlenen bir diğer hal olan tıbbi endikasyon halinde de gebeliği sonlandıran kişiye ceza verilmeyecektir. Kadının yaşamına yönelik bir tehlikeyi veya kadının fiziksel veya ruhsal sağlık durumunun ağır şekilde zarara uğrama riskini önlemek için, tıbbi bilgiye göre hamile kadının mevcut veya gelecekteki yaşam koşulları nazara alınarak, gerekliyse ve bu tehlike kadın için katlanılabilir (beklenebilir)⁸⁴ olan başka bir yolla bertaraf

on Economic, Social and Cultural Rights, General Comment No. 22 on the Right to sexual and reproductive health (article 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights), E/C.12/GC/22, 2 May

<http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=4slQ6QSmlBEDzFEovLCuW1a0Szab0oXTdlmnsJZZVQfQejF41Tob4CvIjeTiAP6sGFQktiae1vlbbOAekmaOwDOWsUe7N8TLm%2BP3HJPzjHySkUoHMavD%2Fpyfcp3Ylzg>, Erişim Tarihi 15 Eylül 2022, § 41; CEDAW, Committee on the Elimination of Discrimination against Women, Concluding observations on the combined seventh and eighth periodic reports of Germany, CEDAW/C/DEU/CO/7-8, 9 March 2017, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N17/062/56/PDF/N1706256.pdf?OpenElement>, Erişim Tarihi 15 Eylül 2022, § 38 (b). Böyle bir kural Türk Hukukunda bulunmamaktadır. Bulunmaması isabetlidir çünkü son karar kendisine ait olsa dahi gebeliğin sonlandırılması için danışmanlık alma zorunluluğu kadının otonomisine devletin müdahale etmesi, bunu sınırlaması anlamına gelmektedir.

Ayrıca Alman hukukunda zorunlu danışmanlığın (kural olarak) aranmayacağı haller § 218a Abs.2/3 StGB de endikasyon şartına bağlı olarak düzenlenmiştir.

⁸² Uygulamada ise gebelik haftası son âdet tarihinden (p.m) itibaren hesaplanır ve buna göre yasal süre 14. gebelik haftasında sona erer. Doctors for Choice Germany e.V., Rechtslage beim Schwangerschaftsabbruch, <https://doctorsforchoice.de/unsere-arbeit/information/schwangerschaftsabbruch/rechtslage/>, Erişim Tarihi 30 Ocak 2023.

⁸³ MünchKommStGB/Gropp, Vor §§ 218 ff. Rn. 76.

⁸⁴ Kadın için katlanılabilirlik kriteri bakımından, kişinin kuvvetine/potansiyeline ve yaşam sevincine önemli ölçüde zarar veren tükenmişlik, korku halinin katlanılamayacak haller olarak değerlendirilmeyeceği yönünde bkz. Klaus Ulsenheimer, *Arztstrafrecht in der Praxis*,

edilemiyorsa kadının rızasına dayanan ve bir hekim tarafından gerçekleştirilen gebeliğin sonlandırılması fiili hukuka aykırı değildir.⁸⁵ Görüldüğü üzere Alman kanun koyucu tıbbi endikasyon halinde gebeliğin sonlandırılması bakımından bir yasal süre sınırı belirlememiştir. Buna göre; doğum sancılarının başladığı ana kadar gebelik hukuka uygun şekilde sonlandırılabilir.⁸⁶

Ayrıca kriminolojik endikasyonu düzenleyen § 218a/3 StGB uyarınca § 218a/2 StGB’de belirtilen şartların geçerli olacağı hüküm altına alınarak; kadına karşı §§ 176-178 StGB (cinsel suçlar) hükümlerinde düzenlenen hukuka aykırı fiil işlenmişse, gebeliğin bu fiilden dolayı oluştuğunun kabulü yönünde tıbbi bilgiye göre kuvvetli sebepler varsa ve *dölleneden itibaren* 12 haftadan fazla süre geçmemişse (son adet tarihinden itibaren 14 hafta) kadının rızasına dayanarak yetkili hekim gebeliği sonlandırabilecektir. Burada kanun koyucunun yasal süre sınırı düzenlediğini görmekteyiz.

Son olarak sağlıklı olmayan bir embriyonun/çocuğun yaşam hakkına daha az saygı gösterildiği ve bu sebeple gebeliğin sonlandırılmasının hukuka uygun kılındığı yönünde yanlış bir algıya yol açtığı argümanı ile embriyopatik endikasyonun, § 218a StGB’de 1995 yılında yapılan düzenlemeyle kaldırıldığını belirtmek gerekmektedir.⁸⁷ O zamandan beri gebeliğin sonlandırılmasına yukarıda izah edilen sosyal, tıbbi veya kriminolojik endikasyon hallerinde izin verilmektedir ve uygulama şartları somut olayda gerçekleşmişse fiili gerçekleştiren kişi cezalandırılmamaktadır.

Bu bilgiler ışığında yasal süre bakımından değerlendirme yapılırsa; Alman kanun koyucu gebeliğin sonlandırılması hükümlerinin uygulama alanı bakımından farklı bir gelişim zamanını esas almış, § 218/1 c. 2 StGB’ye göre embriyonun kadının rahim duvarına tutunmasını (nidasyonu) gebeliğin başlangıcı olarak belirlemiştir.⁸⁸ Bu düzenlemeyle, döllenmenin gerçekleşmesinden ortalama 14 gün sonra tamamlanan nidasyondan⁸⁹ itibaren,

embriyonun ceza hukuku koruması altında olduğu, bundan önceki gelişim safhasında Alman Ceza Kanununun koruma kapsamına girmediği görülür. Bunun sonucu olarak, nidasyonun tamamlanmasına kadar gebelik önleyici araçların kullanılması⁹⁰ gebeliğin sonlandırılması suçuna vücut vermeyecektir. Kanundaki açık düzenlemenin sonucu olarak, gebelik önleyici metotların uygulanması bir haksızlık olarak değerlendirilemez ve buna yönelik cezai yaptırım uygulanamaz. Şayet bu hususta açık kanuni düzenleme olmasaydı; nidasyonun tamamlanmasından önce embriyo üzerinde gerçekleştirilen ve embriyoya etki eden fiiller, gebelikten korunma yöntemi olarak değil, gebeliğin sonlandırılması olarak nitelendirilecekti.

Gebeliğin sonlandırılmasına ilişkin hükümlerin, ancak nidasyonun gerçekleşmesinden sonra uygulama alanı bulacağı yönündeki düzenleme, Alman kanun koyucunun kadının rahmindeki embriyoya (in vivo) derecelendirilmiş bir koruma konsepti öngördüğünü de göstermektedir. Buna göre embriyo, nidasyonun gerçekleşmesinden önce ceza kanununun koruma alanına girmezken,⁹¹ ancak nidasyonun tamamlanmasından sonra ceza hukuku korumasından faydalanır.⁹² Netice itibarıyla Alman hukukunda gebeliğin sonlandırılması fiiline ilişkin ceza tehdidi ancak embriyonun rahme tutunmasından sonra ve her halükârda döllenmeden itibaren, kural olarak 12 haftanın (p.c.) aşılması halinde söz konusu olacaktır.

SONUÇ

Suçta ve cezada kanunilik ilkesinin bir neticesi olarak, yasaların belirlilik esasına uygun şekilde düzenlenmiş olması ceza hukuku bakımından önem arz etmektedir. Gebeliğin sona erdirilmesi fiilinin, yasal süreler içerisinde gerçekleştirilebilmesi bakımından, suçun kanuni tanımında “gebelik süresi” ifadesi tercih edilmiş olup bu ifade farklı usullerle (p.c. ya da p.m.) hesaplanan bir sürecin terminolojisini ifade etmektedir. Gebeliğin sona erdirilmesinde

5. Aufl., CF Müller, 2015, Rn. 804.

⁸⁵ Thomas Fischer, *Strafgesetzbuch mit Nebengesetzen*, 65. Aufl., C.H.Beck, 2018, § 218a Rn. 14.

⁸⁶ Thomas Fischer, *Strafgesetzbuch mit Nebengesetzen*, 65. Aufl., C.H.Beck, 2018, § 218 Rn. 2.

⁸⁷ Deutscher Bundestag, *Drucksache 13/1850. Beschlußempfehlung und Bericht des Ausschusses für Familie, Senioren, Frauen und Jugend (13. Ausschuss)*, 1995, <<http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/13/018/1301850.pdf>>, Erişim Tarihi 22 Ocak 2023.

⁸⁸ Schönke/Schröder-Eser, StGB, § 218 Rn. 6 f.

⁸⁹ Bkz. dipnot 78. Ayrıca nidasyon süreci hakkında detaylı bilgi için bkz. çalışmamızın s. 6 vd.

⁹⁰ Örn. Intrauterinpressar (IUP, spiral), ertesi gün hapı (Morning-after-Pille). Günter Hirsch, “Die ‚Pille danach‘”, *MedR*, 1987, s. 12 vd.

⁹¹ Nidasyon öncesi dönemde embriyo, kadının rahmi dışında (in-vitro) veya içinde (in-vivo) olduğu süreçte 01.01.1991 tarihinde yürürlüğe giren Embriyoların Korunması Kanunu (ESchG) ile koruma altına alınmıştır.

⁹² Bu durum, kadının rahminde bulunan embriyonun (in-vivo), kadın rahmi dışında bulunan ve Alman Embriyoları Koruma Kanunu (ESchG) hükümleriyle müdahalelere karşı katı bir şekilde korunan embriyodan (in-vitro) daha zayıf bir koruma altında olduğunu gösterir, Jörn Ipsen, “Der „verfassungsrechtliche Status“ des Embryos in vitro”, *Juristenzeitung*, 56, 2001, s. 992; Ulrich Schroth, “Forschung mit embryonalen Stammzellen und Präimplantationsdiagnostik im Lichte des Rechts”, *Juristenzeitung*, 2002, s. 173.

hukuki değerlendirme yapılırken, birbiriyle çatışan hukuken korunan iki değer in muhakeme edilmesi gerektiğinden, embriyonun yaşam hakkı ve kadının kendi geleceğini belirleme hakkı çatışmasında kadının embriyoyu rahminde taşıyan birey olarak kendi bedeni ve geleceği hakkında karar vermesi, yasal sınırlar içerisinde olmak ve yasal sınırların belirlilik ilkesine uygun düzenlenmesiyle kadının üreme hakkının teminiyle doğrudan bağlantılıdır. Yukarıda da izah edildiği üzere devletin temel bir insan hakkı olarak kabul edilen üreme hakkının temini yönünde yükümlülüklerine uygun davranma, iç hukukta gebeliğin sonlandırılmasına ve aile planlamasına yönelik düzenlemeleri bireyin üreme hakkını temin edecek ölçüde, keyfi sınırlamalardan uzak, açıkça kanunla düzenleme, ayrıca ilgili düzenlemeleri her türlü kuşku dan uzak şekilde, terminolojik belirsizlik oluşturmayacak şekilde net ve açık ifadelerle destekleme yükümlülüğü bulunmaktadır. Kanun düzenlemesinde kullanılan ifade dikkate alındığında, düzenlemenin belirlilik ilkesine uygun olduğunu söylemek güçtür. Gebelik süresinin, farklı disiplinlerde farklı başlangıç anı esas alınarak hesaplanması dolayısıyla, bu ifadenin anlamının disiplinden disipline değişiklik gösterdiği açıktır. Bu sebeple böyle bir ifadeyi suçun yasal süresinin sınırını ifade ederken kullanmak yeterli değildir, ayrıca belirlilik ilkesine aykırılık oluşturmaktadır. Bunun sonucu olarak, bu aykırılığın hak ihlaline yol açabileceği, ayrıca bu konuda sınırın ceza kanununda kesin bir şekilde çizilmemesi sebebiyle ceza hukukunun bireyin özgürlüğünün güvencesini sağlayamadığının kabulü gerekir.

Gebelik sürelerin hesaplanmasındaki belirsizliğin ortadan kaldırılması için izah edilen bilgiler ışığında; hukuk alanında kabul edilen hesaplama usulünün madde metninde açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Herhangi bir duraksamaya mahal vermeyen, açık ve net bir düzenleme ile söz konusu belirsizliği giderecek şekilde mevzuattaki ilgili maddelerin yeniden düzenlenmesi, sürenin başlangıç ve bitişinin, ayrıca fiilin hangi andan itibaren gebeliğin sonlandırılması olarak nitelendirileceği de kanunla ve belirlilik ilkesine uygun bir biçimde belirtilmesi gerekmektedir.

Çalışmamızda ortaya konulan sorun, gebelik süresinin hesabında hangi disiplinin hesaplama usulünün esas alınması gerektiğidir. Uygulamadaki karmaşanın ortadan kaldırılması için “döllenmeden itibaren” süre hesabını esas alan hesaplama usulünün ölçüt alınacağı, açıkça madde metnine eklenmeli, ayrıca Alman Ceza Kanunundaki şekilde gebeliğin başlangıç anına (nidasyon) madde metninde yer verilmeli, fiilin hangi andan itibaren gebeliğin sonlandırılması olarak değerlendirileceği maddede açıkça yer almalıdır. Aksi takdirde gebelikten korunma yöntemlerinin uygulanmasına yönelik

uygulamalar ceza hukuku bakımından belirsizlik oluşturacak, korunma yöntemlerine yönelik fiillerin kanunun belirttiği yasal süreler içerisinde gerçekleştirilmeleri sebebiyle, bunların gebeliğin sonlandırılması olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği sorunu ortaya çıkacaktır. Önerilen düzenlemelerle, gebeliğin hukuken başlangıç zamanı belirlenerek, fiilin hangi andan itibaren gebeliğin sonlandırılması olarak değerlendirileceği kanunda açıkça düzenlenmiş olacak, ayrıca gebelik süresinin hesaplanmasında farklı ölçütlerin kullanılmasının önüne geçilerek, uygulamadaki belirsizlik ortadan kaldırılacaktır.

KAYNAKÇA

- Artuk M E / Gökçen A / Alşahin M E / Çakır K, *Gerekçeli Ceza Kanunları*, 23. Baskı, Adalet Yayınevi, 2021.
- Baltzer J, *Praxis der Gynäkologie und Geburtshilfe: das komplette Praxiswissen in einem Band; 321 Tabellen*, Georg Thieme Verlag, 2004.
- Beier K / Wiesemann C, “Reproduktive Autonomie in der liberalen Demokratie: Eine ethische Analyse”, Claudia Wiesemann / Alfred Simon (ed.), *Patientenautonomie*, Mentis, 2013, s. 205-221.
- Bommas-Ebert U / Teubner P / Voß R, *Kurzlehrbuch Anatomie und Embryologie*, 3. Auflage, Georg Thieme Verlag, 2011.
- Büchler A, “Reproduktive Autonomie und Selbstbestimmung. Dimensionen, Umfang und Grenzen an den Anfängen menschlichen Lebens”, *Zeitschrift für Schweizerisches Recht (ZSR)*, 135, 2016, s. 349-492.
- CEDAW, Committee on the Elimination of Discrimination against Women, Concluding observations on the combined seventh and eighth periodic reports of Germany, CEDAW/C/DEU/CO/7-8, 9 March 2017, <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N17/062/56/PDF/N1706256.pdf?OpenElement>>, Erişim Tarihi 15 Eylül 2022.
- Committee on Economic, Social and Cultural Rights, General Comment No. 22 on the Right to sexual and reproductive health (article 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights), E/C.12/GC/22, 2 May 2016, <<http://docstore.ohchr.org/SelfServices/r.x?enc=4slQ6QSmIBEDzFEovLCuW1a0Szab0oXTdImnsJZZVQfQejF41Tob4CvIjeTiAP6sGFQktiae1vlbbOAEkmaOwDOWsUe7N8TLm%2BP3HJPzjHySkUoHMavD%2Fpyfcp3YlZg>>, Erişim Tarihi 15 Eylül 2022.
- Çankırı Z, “Embriyolojik Terimler”, Murat Akkuş (ed.), *Sağlık & Bilim 2022: Genel Embriyoloji-1*, Efeakademi Yayınları, 2022, s. 7-19.
- Çokar M, *Kürtaj*, Babil Yayınları, 2008.
- Deutscher Bundestag, *Drucksache 13/1850. Beschlußempfehlung und Bericht des Ausschusses für Familie, Senioren, Frauen und Jugend (13. Ausschuß)*, 1995, <<http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/13/018/1301850.pdf>>, Erişim Tarihi 22 Ocak 2023.

- Doctors for Choice Germany e.V., Rechtslage beim Schwangerschaftsabbruch, <<https://doctorsforchoice.de/unsere-arbeit/information/schwangerschaftsabbruch/rechtslage/>>, Erişim Tarihi 4 Nisan 2022.
- Dölen İ, “Tıbbî Açıdan Fetüs, Embriyo, Kürtaj ve Düşük (Abortus) Nedir?” *V. Sağlık Hukuku Kurultayı*, 2014, s. 35-40.
- Dönmez B, “TCK’da çocuk düşürtme suçu mukayeseli hukuk ve AİHM’nin bakış açısıyla ceninin yaşama hakkının sınırlandırılması tahlili” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(2), 2007, s. 99-142.
- Drews U, *Taschenatlas der Embryologie*, 2. unveränd. Aufl. ed., Thieme, 2006.
- Elverdam B / Wielandt H, “The duration of a human pregnancy: medical fact or cultural tradition?”, *The International journal of prenatal and perinatal psychology and medicine*, 6(2), 1994, s. 239-246.
- Erdoğan M / Şahin E / Dinçel S, “Embriyo İmplantasyonunun Moleküler Mekanizması” *Journal of Human Rhythm*, 5(4), 2019, s. 311-322.
- Erman S / Özek Ç, *Ceza Hukuku Özel Bölüm, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar*, Dünya Yayıncılık, 1994.
- Fischer T, *Strafgesetzbuch mit Nebengesetzen*, 65. Aufl., C.H.Beck, 2018.
- Goerke K, *Taschenatlas der Geburtshilfe*, 2. unveränderte Auflage, Georg Thieme Verlag, 2006.
- Gökcan H T / Artuç M, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Şerhi*, 3. Cilt, Adalet Yayınevi, 2021.
- Günther H L, Taupitz J / Kaiser P (Hrsg.), *Embryonenschutzgesetz. Juristischer Kommentar mit medizinisch-naturwissenschaftlichen Grundlagen*, 2., neu bearb. Auflage, 2014. (Atıf: Yazar, ESchG § Rn.)
- Hakeri H, *Tıp Ceza Hukuku*, Seçkin Yayınevi, 2021.
- Hassenstein B, “Lebensbeginn-Medizin”, Albin Eser u.a. (Hrsg.), *Lexikon Medizin, Ethik, Recht. Darf die Medizin, was sie kann?*, Verlag Harder, 1989, s. 673-681.
- Hirsch G, “Die ‚Pille danach‘”, *MedR*, 1987, s. 12-16.
- Hyrtl J, *Lehrbuch der Anatomie des Menschen: Mit Rücksicht auf*

- physiologische Begründung und praktische Anwendung*, 20. Aufl. mit fortschrittsgemässen Zusätzen u. Änderungen ed., Wilhelm Braumüller, 1889.
- Ipsen J, “Der „verfassungsrechtliche Status“ des Embryos in vitro”, *Juristenzeitung*, 56, 2001, s. 989-996.
- İçel K / Donay S, *Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku, Genel Kısım, 1. Kitap*, 3. Bası, Beta, 1999.
- İnce N, “Gelişimin Birinci Haftası”, Murat Akkuş (ed.), *Sağlık & Bilim 2022: Genel Embriyoloji-1*, Efeakademi Yayınları, 2022, s. 21-36.
- Joecks W & Miebach K (Hrsg.), *Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch* (Bd. 4), §§ 185-262 StGB, 3. Auflage, C.H. Beck 2017. (Atıf: MünchKommStGB/Yazar, § Rn.)
- Jofer P, *Regulierung der Reproduktionsmedizin, Fremdsamenspende, Ersatzmutterchaft und Umgang mit überzähligen Embryonen*, Nomos, 2014.
- Keller P J, “Physiologie des menstruellen Zyklus”, *Gynäkologisch-geburtshilfliche Rundschau*, 13(Suppl 1), 1973, s. 3-17.
- Kızıroğlu S K, “Türk Ceza Hukukunda Çocuk Düşürme, Düşürme ve Kısırlaştırma Suçları” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 19(2), 2013, s. 165-190.
- Koca M / Üzülmöz İ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 15. Baskı, Seçkin, 2022.
- Koester H, “Zum Beginn der Schwangerschaft und des embryonalen Lebens”, Richard Kepp / Helmut Koester (Hrsg.), *Empfängnisverhütung aus Verantwortung, Zweiter ärztlicher Fortbildungskurs der medizinischen Fakultät der Justus-Liebig- Universität Gießen: über Fragen der Kontrazeption am 22./23. June 1968 ... ; 11 Tabellen*, Thieme, 1968, s. 14-25.
- Moore K L/ Persaud T V N, *Embryologie: Entwicklungsstadien-Frühentwicklung-Organogenese- Klinik*, 5. Auflage, Fischer, 2007.
- Oktar S, *Türk Ceza Kanunda Çocuk Düşürme ve Çocuk Düşürme Suçları (TCK m. 99-100)*, Onikilevha 2013.
- Özbek V Ö/ Doğan K/ Bacaksız P, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 16. Baskı, Seçkin Yayınevi, 2021.
- Pschyrembel W, *Klinisches Wörterbuch*, <<https://www.pschyrembel.de/nidation/K0F7M/doc/>> , Erişim Tarihi 9 Ekim 2022.
- Rohen J W / Lütjen-Drecoll E, *Funktionelle Embryologie. Die Entwicklung der Funktionssysteme des menschlichen Organismus, mit 9 Tabellen*, 4. überarb. u. erw. Aufl. ed., Schattauer Verlag 2012.
- Sadler T W, *Medizinische Embryologie: die normale menschliche Entwicklung und ihre Fehlbildungen*, 10. Korrigierte Aufl. ed., Thieme, 2003.
- Schönke A / Schröder H, *Strafgesetzbuch Kommentar*, 28. Auflage, C.H. Beck, 2006. (Atıf: Schönke/Schröder-Yazar, StGB, § Rn.)
- Schroth U, “Forschung mit embryonalen Stammzellen und Präimplantationsdiagnostik im Lichte des Rechts”, *Juristenzeitung*, 2002, s. 170-179.
- Schulze S, *Kurzlehrbuch Embryologie: Kurzlehrbuch zum Gegenstandskatalog; mit 18 Tabellen*, Urban&Fischer Verlag, 2006.
- Tezcan D/ Erdem M R/ Önok R M, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 19. Baskı, Seçkin Yayınevi, 2021.
- Ulsenheimer K, *Arztstrafrecht in der Praxis*, 5. Aufl., CF Müller, 2015.
- United Nations, Beijing Declaration and Platform for Action, Report of the Fourth World Conference on Women, Beijing China, 4-15 September 1995, <<https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf>>, Erişim Tarihi 1 Kasım 2022.
- United Nations, Final Act of the International Conference on Human Rights, Teheran, 22 April to 13 May 1968, U.N. Doc. A/CONF. 32/41, <http://legal.un.org/avl/pdf/ha/fatchr/Final_Act_of_TehranConf.pdf>, Erişim Tarihi 15 Eylül 2022.
- United Nations Population Fund, Programme of Action of the International Conference on Population Development Cairo, 5–13 September 1994, 20th Anniversary Edition, <https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/programme_of_action_Web%20ENGLISH.pdf>, Erişim Tarihi 1 Kasım 2022.

- Ünver Y, “Ceza Hukuku Yönünden Gebeliğin Sonlandırılmasından Kaynaklanan Ceza Hukuku Sorumluluğu” *V. Sağlık Hukuku Kurultayı*, 2014, s. 359-394.
- Viebahn C, “Eine Skizze der embryonalen Frühentwicklung des Menschen”, G. Damschen & D. Schönecker (Hrsg.), *Der moralische Status menschlicher Embryonen. Pro und contra Spezies-, Kontinuums-, Identitäts- und Potentialitätsargument*, 2011, s. 269- 278.
- Yaşar E, *Das Gesetzlichkeitsprinzip, Eine rechtsvergleichende Darstellung unter besonderer Berücksichtigung des deutschen und türkischen Rechts*, Kovac, 2018.
- Yüksel A/ Ermiş H/ Yıldırım A, “Populasyonumuzda 11-14. Hafta Fetal Baş-Popo Mesafesi Nomogramı” *Türkiye Klinikleri J Gynecol Obst*, 15, 2005, s. 304-308.